

Európska koncepcia priestorového rozvoja

Praktická realizácia politiky udržateľného priestorového rozvoja je spojená s aplikáciou konkrétnych nástrojov, t. j. systému koncepčno-plánovacích dokumentov, legislatívnych opatrení, finančných nástrojov a politických rozhodnutí.

K základným dokumentom priestorového plánovania v EÚ patrí *Európska koncepcia priestorového rozvoja* (Europäisches Raumentwicklungskonzept – EUREK, European Spatial Development Perspective – ESDP). Spracovanie koncepcie bolo jednou z hlavných úloh ministrov štátov EÚ zodpovedných za priestorové (územné) plánovanie a Európskej komisie na konci deväťdesiatych rokov. Sledovalo tri hlavné ciele:

- hospodársku a sociálnu kohéziu,
- udržateľný rozvoj,
- vyrovnanú konkurencieschopnosť v európskom priestore.

Vyrovnanosť konkurencieschopnosti sa chápe ako rovnováha medzi konkurenciou a spoluprácou regiónov a miest, aby európsky priestor ako celok dosiahol optimálnu úroveň konkurencieschopnosti.

K základným politickým cieľom z hľadiska európskeho priestorového rozvoja patria:

- dosiahnutie vyváženého polycentrického systému miest,
- dosiahnutie rovnakej možnosti prístupu k infraštruktúre (sociálnej i technickej) a k poznatkom,
- inteligentný manažment prírodného a kultúrneho dedičstva a jeho rozvoj.

V kontexte s prvým cieľom venuje EUREK pozornosť predovšetkým definovaniu nového vzťahu medzi mestom a vidiekom, komplementa-

rite a kooperácii miest, dosiahnutiu dynamiky, atraktivity a konkurencieschopnosti miest, udržateľnosti rozvoja miest, partnerstvu medzi mestom a vidiekom a diverzifikácii vidieckych priestorov.

Prvý návrh EUREK bol prerokovaný na stretnutí ministrov štátov EÚ zodpovedných za priestorové plánovanie v júni 1997 v Noordwijku a má takmer sto strán. Dokument má charakter koncentrovaného, selektívneho, etapizovaného, kontinuálneho, flexibilného a transparentného nástroja na usmernenie priestorového rozvoja na európskom kontinente.

Priestorový vývoj budú podľa EUREK ovplyvňovať:

- dôležité demografické trendy a rozvoj miest,
- typické trendy európskej ekonomiky (predovšetkým priestorové rozdelenie veľkých, stredných a malých podnikov. V ekonomike a zamestnanosti nadobúdajú rozhodujúce postavenie malé a stredné podniky. K významným trendom patrí aj internacionalizácia obchodu, rozširovanie európskej menovej únie a pokračujúca ekonomická liberalizácia, ako aj rozvoj komunikačných technológií),
- dlhodobé trendy v oblasti životného prostredia (minimalizácia odpadu a manažment odpadového hospodárstva, globálna zmena klímy, ubúdanie biodiverzity a pod.).

EUREK zahŕňa štyri základné okruhy problémov:

- stanovenie cieľov, polohy, procesného charakteru a štruktúry koncepcie,

- analýza čiastkových územných stratégií EÚ,
- analýza podmienok a trendov priestorového rozvoja EÚ - geografických daností, sociálneho a demografického vývoja, ekonomických trendov a environmentálnych aspektov priestorového rozvoja,
- politické ciele a rozhodnutia pre európsky priestor.

EUREK sa pokúša aj o definovanie prvých princípov a základných kameňov budúcej spoločnej európskej politiky priestorového rozvoja. Týmto štartovacími prvkami by mali byť:

- komplexná politická diskusia,
- inovatívne a experimentálne akcie,
- výkonný systém technickej podpory.

Od tohto dokumentu sa nedalo očakávať okamžité riešenie existujúcich či možných budúcich problémov. To, čo sa očakávalo, bola jasná predstava o udržateľnom rozvoji európskeho priestoru, o cieľoch, možných cestách a opatreniach na jeho zabezpečenie a uskutočňovanie.

Splnenie týchto očakávaní, samozrejme, predstavuje komplex nie práve najľahších politických, vedeckých a organizačných úloh. Neexistuje v súčasnosti iný subjekt disponujúci takým potenciálom, ktorý by umožňoval naplniť tieto úlohy, ako je Európska únia. EÚ je však inštitúciou, ktorá takúto koncepciu aj nevyhnutne potrebuje. Nielen ako nástroj na dosiahnutie vyváženého priestorového rozvoja a zabezpečenie rovnakých životných podmienok vnútri EÚ, ale aj v kontexte európskej integrácie, ktorá je nielen v záujme reformných štátov strednej a východnej Európy, ale aj v záujme udržateľného rozvoja samotnej EÚ.

Iniciatíva EÚ spracovať EUREK sa stretla vo všetkých európskych štátoch s veľkou pozornosťou a s pozitívnymi očakávaniami. Platí to predovšetkým o asociovaných krajinách, aj napriek tomu, že v posled-

ných desiatich rokoch sa naučili mať, aj keď nie skeptické, tak aspoň realistické očakávania vo vzťahu k EÚ.

Existuje teda návrh európskej koncepcie priestorového rozvoja a nebudeme diskutovať o tom, či splnil viac alebo menej subjektívne očakávania. Skôr treba analyzovať fakty, ktoré z neho vyplývajú.

EUREK ponúka šancu na spoluprácu 15 štátom EÚ a 25 ďalším štátom Rady Európy v rámci celoeurópskeho priestorového rozvoja (časť V/6, ad. 29). Intenzívnejšia spolupráca a zabezpečenie udržateľného rozvoja v Európe je dôležité pre všetky štáty. Škoda, že už v doterajších fázach spracovania EUREK sa nevyužili ponúkané šance: prekle-

nutím bývalej železnej opony vytvorí myšlienkovú základňu celoeurópskej koncepcie udržateľného priestorového rozvoja. Ďalšie fázy permanentnej aktualizácie EUREK však istú šancu stále ponúkajú. A táto šanca je rozhodnutím o pristúpení SR do EÚ aj našou šancou.

Maroš Finka

Literatúra

Europäisches Raumentwicklungskonzept (EUREK), I., Offizieller Entwurf, Vorläufige Uebersetzung, Informelles Treffen der fuer die Raumordnung zuständigen Minister der EU, Noordwijk, 1997, Glasgow, 1999, Berlin, 1999.

Inštitucionálne zabezpečenie udržateľného rozvoja v krajinách V4

Slovenská republika

Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky ako vrcholový dokument rozvoja slovenskej spoločnosti bola vytvorená za účasti zástupcov orgánov a organizácií hlavných skupín spoločnosti v zmysle Agendy 21. Proces prípravy a koordinácie vypracovania návrhu tohto strategického rozvojového dokumentu bol ojedinelý z viacerých hľadísk. Bolo to prvýkrát v krátkej histórii Slovenska, keď strategický dokument rozvoja spoločnosti nevypracoval ústredný orgán štátnej správy, poverená skupina alebo úradník ministerstva, ale mimovládna organizácia REC Slovensko. 2. príprava dokumentu nebola financovaná zo zdrojov štátneho rozpočtu, ale z pro-

striedkov Rozvojového programu OSN. 3. do procesu tvorby stratégie bolo zapojených viac než 150 odborníkov, akademických pracovníkov, úradníkov, predstaviteľov mimovládnych organizácií, samosprávy a združení podnikateľov a zamestnávateľov. Pri tvorbe projektu bola snaha o čo najvyššiu transparentnosť a informovanosť.

Postup spracovania národnej stratégie je neobvyklý nielen pre Slovensko a krajiny bývalého socialistického bloku, ale aj pre celú Európu a ostatné krajiny sveta. Slovenská republika sa týmto strategickým dokumentom zaradila medzi najvyššie štáty sveta, ktoré takéto dokumenty už majú vypracované a prispieva takto k dosiahnutiu vyššieho stupňa globálnej bezpečnosti.

Pozoruhodný je i fakt, že ani po

medzirezortnom pripomienkovom konaní, ani po prerokovaní Radou vlády SR pre TUR sa návrh národnej stratégie prakticky nezmenil. Upravovali sa len niektoré formulácie a aktualizovali sa staršie štatistické údaje v texte. K ťažiskovej časti však neboli žiadne zásadnejšie pripomienky. Stratégiu prerokovala a vzala na vedomie aj Rada hospodárskej a sociálnej dohody SR.

Z právneho hľadiska je NSTUR SR oficiálnym dokumentom, ktorý schválila vláda SR uznesením č. 978 zo dňa 10. 10. 2001 a Národná rada SR uznesením č. 1989 zo dňa 3. 4. 2002. V uznesení vlády sú definované konkrétne úlohy, napríklad vláda uložila predsedovi vlády predložiť a podpredsedovi vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj uviesť NSTUR v NR SR. Ďalej vláda uložila konkrétne úlohy podpredsedovi vlády pre ekonomiku, ministrom, predsedovi Štatistického úradu SR a prednostom krajských a okresných úradov. Keďže NSTUR je dokumentom na úrovni štátu, sú to úlohy skôr koncepčného charakteru a mali by sa uplatňovať najmä pri tvorbe rezortných koncepcií, stratégií, programov, plánov a zákonov.

Uznesením NR SR č. 1989/2002 bola schválená NSTUR a vláde SR uložená povinnosť každoročne k 31. marcu predkladať NR SR správu o plnení úloh NSTUR podľa jednotlivých rezortov, ako aj pri predkladaných strategických dokumentoch a návrhoch zákonov uvádzať ich súlad so závermi, prioritami a cieľmi NSTUR. NR SR do konca mája 2003 ešte neprerokovala správu vlády vyplývajúcu z toho uznesenia, avšak podľa súčasných indícií sa ukazuje, že sa bude plniť len formálne.

Česká republika

Rada pre udržateľný rozvoj v Českej republike bola zriadená v polovici r. 2000 ako poradný orgán ministra životného prostredia Českej